ברטנורא על מסכת סוכה

פירוש רבי עובדיה מברטנורא

geulaquiz.com

פרק א

א **סוכה שהיא גבוהה למעלה מעשרים אמה פסולה.** דסוכה דירת עראי בעינן דכתיב (דברים ט״ז) חג הסכות תעשה לך שבעת ימים, אמרה תורה עשה סוכה לשבעת ימים. ולמעלה מעשרים אמה אין אדם עושה דירתו דירת עראי אלא דירת קבע:

ור״י מכשיר. דסבר סוכה דירת קבע בעינן. ואין הלכה כר״י:

ושאינה גבוהה י׳ טפחים פסולה. דדירה סרוחה היא ואין אדם דר בדירה סרוחה:

ושאין לה ג׳ דפנות. דכתיב בסכת בסכת בסוכות, שנים חסרים ואחד מלא, חד לסכך דפירוש סכה סכך, פשו להו תלתא לג׳ דפנות. אתיא הלכה למשה מסיני ובצריה לדופן חדא ואוקמיה אטפח, נשארו שתים כהלכתן ושלישית אפילו טפח. לפיכך סוכה שיש לה שתי דפנות זו אצל זו, עושה דופן ג׳ שיש בו טפח ומשהו ומעמידו בפחות מג׳ סמוך לאחד משתי הדפנות, שכל פחות מג׳ כלבוד דמי, ונחשב כאילו הוא דופן של ד׳ טפחים ונמצא רוב דופן עשוי, והרי יש לסוכה זו ג׳ דפנות. וצריך לעשות לה צורת פתח. ואם שתי הדפנות הם זו כנגד זו וביניהן מפולש, מביא פס שיש בו ד׳ טפחים ומשהו ומעמידו בפחות מג׳ סמוך לאחד משתי הדפנות ונחשב כאילו יש בפס זה ז׳ טפחים שהוא שעור הכשר סוכה לארכה ולרחבה, שהסוכה צריכה שתהא ז׳ על ז׳ כדי שתהא מחזקת ראשו ורובו ושולחנו, ו׳ על ו׳ לראשו ורובו, וטפח על טפח לשולחנו:

ושחמתה מרובה מצלתה פסולה. הא בשוין, שהחמה כצל כשירה. ודוקא שהן שוין מלמטה בקרקעית הסוכה, דבידוע שלמעלה בסכך צלתה מרובה מחמתה, דאמרי אינשי כזוזא מלעיל כאסתירא מלרע:

בית שמאי פוסלין. דבעו סוכה לשמה, וזו סתם נעשית. ואילו תוך שלשים לחג כיון ששואלים בהלכות החג ל׳ יום קודם לחג, סתם העושה סוכה לשם חג הוא עושה, אבל קודם ל׳ סתמא לאו לשם חג הוא:

וב״ה מכשירין. דלא בעו סוכה לשם חג:

ב **כאלו עשאה בתוך הבית.** ופסולה:

תחתונה פסולה. דשני סככין יש לה. וקרא קא פסיל סוכה שתחת הסוכה:

אם אין דיורין בעליונה. שאינה ראויה לדירה, כגון שאין גג התחתונה יכולה לסבול כרים וכסתות של עליונה. ולא נחלקו ת״ק ורבי יהודה כשאינה יכולה לסבול כלל, דבהא כולי עלמא מודו שהתחתונה כשרה בסכך העליונה, שהגג שלה אינו חשוב גג, ולא הויא סוכה שתחת הסוכה. ואם היא בריאה ויכולה לקבל כרים וכסתות של עליונה, כ״ע לא פליגי שהיא פסולה. כי פליגי כשיכולה לקבל ע״י הדחק, כגון שגג התחתונה מתנועע ורופף מכרים וכסתות של עליונה, ת״ק סבר דבהכי מקרי סוכה שתחת הסוכה ופסולה, ור״י סבר כיון שאינה מקבלת כרים וכסתות של עליונה אלא על ידי הדחק, אינו חשוב גג, ואין זו סוכה שתחת הסוכה. ואין הלכה כר״י:

ג **נשר.** שלא יהו עלין וקסמין יורדין על השלחן. פ״א שלא ינשרו העלין לאחר שיבשו ותשאר הסוכה חמתה מרובה מצלתה. וסדין דבר המקבל טומאה הוא ופסול לסכך. ודוקא מפני הנשר, אבל לנאותה כשרה:

או שפירס על גבי הקינוף. כלומר או אפילו לא פרסו מפני הנשר, אלא לנוי על מטתו ע״ג הקינוף שהן ד׳ קונדסין לד׳ רגלי מטתו שהן גבוהין ומניח כלונסות מזה לזה על גביהן ופירס סדין עליהם והרחיקו מן הסכך דהשתא לא מסכך בדבר המקבל טומאה דהא לאו לסכוכי שטחיה התם:

פסולה. משום דאינו יושב בסוכה דאהל מפסיק ביניהם:

אבל פורס הוא ע״ג מטה שיש לה נקליטין. שאינן אלא שנים והן יוצאין באמצע המטה אחד למראשותיה ואחד לרגליה ונותנין מזו לזו [כלונסא ופורס עליו סדין] ומשום דאין לה גג טפח רחב מלמעלה לא מקרי אוהל:

ד **הדלה עליה.** הגביה על גבה:

קיסום. אידרא בלע״ז, והיא נדלה כגפן וכדלעת:

פסולה. לפי שאין מסככין במחובר:

ואם היה הסכוך הרבה מהם. שהיה שם סכך כשר הרבה יותר מהגפן והדלעת, כשרה. והוא שחבטן וערבן עם הסכך כשר ואין נראין בעין, דסכך כשר רבה עליהן ומבטלן כשהן מעורבין:

או שקצצן. אף לאחר שסכך בהן, כשרה. והוא שינענם לאחר קציצה, דאי לאו הכי פסולה דאמרה תורה (דברים ט״ז:י״ג) חג הסוכות תעשה, ולא מן

העשוי, כלומר כשתעשה תהא ראוי לסוכה, ולא מן העשוי בפסול, שאין ראוי לסוכה ואתה מתקנה כי הא דמכשר לה בקציצה ולא הדר סתר לה. אבל כשמנענע הוי כסותר וחוזר ומסכך. שמגביה כל אחד לבד ומניחו וחוזר ומגביה את חבירו ומניחו:

כל דבר שאינו כו' לאפוקי כלי עץ ובגדי פשתן ומחצלאות, שאע"פ שגדוליהם מן הארץ אין מסככין בהן הואיל ומקבלין טומאה:

וגידוליו מן הארץ וכו' דכתיב חג הסוכות [תעשה לך באספך] מגרנך ומיקבך, בפסולת גרן ויקב הכתוב מדבר, כלומר מן הנשאר אחר שאספת הגורן והיקב כגון קשין וזמורות מהם עשה סוכה:

ה **וחבילי זרדין.** מין קנים, ובעודן לחים בהמה אוכלתן, וכשיבשו עומדין להיסק:

אין מסככין. כשהן קשורים. ולא מפני שהן פסולים אלא פעמים שאדם בא וחבילתו על כתפו ומעלה ומניחה על גבי סוכה ליבשה ונמלך עליה לסכוך, והתורה אמרה תעשה ולא מן העשוי בפסול, וזה לא נעשה אפילו לצל אלא ליבש והוי עשוי בפסול:

וכולן. הפסולים ששנינו בסכך:

כשרים לדפנות. דסוכה סכך משמע ולא דפנות. הילכך סוכות תעשה לך מגרנך, אסכך משמע ולא אדפנות:

ו **מסככין בנסרים דברי ר' יהודה.** בנסרים שיש בהם ארבעה שהוא שעור מקום חשוב דברי הכל פסולה. פחות משלשה דברי הכל כשרה דחשיבי כקנים. כי פליגי משלשה ועד ארבעה, רבי יהודה סבר כיון דלית בהו שעור מקום חשוב לא גזרינן שמא ישב תחת תקרת הבית. ורבי מאיר סבר כיון דנפקי מתורת לבוד גזרינן שמא יאמר מה לי לסכך באלו מה לי לישב תחת תקרת ביתי. והלכה כר' יהודה:

ז **תקרה.** גג העשוי מקורות או נסרים:

מעזיבה. הטיט או הסיד שרגילין ליתן על גבי הקורות והנסרים קרוי מעזיבה:

מפקפק. סותר ומנענע כולן:

או נוטל אחת מבינתים. ונותן סכך כשר במקומה. ורבי יהודה לטעמיה דמכשיר לסכך בנסרים, הלכך בפקפוק סגי. ובלא פקפוק אי אפשר משום תעשה ולא מן העשוי:

ר"מ אומר. לא נחלקו בית שמאי ובית הלל בדבר זה, שכולן מודים שצריך ליטול אחד מבינתים ופקפוק אינו מועיל. ור"מ לטעמיה דאמר אין מסככין בנסרים. והלכה כר' יהודה שאמר משום בית הלל:

ח **שפודין.** אין ראוין לסכוך, לפי שאינן גדולי קרקע:

[בארוכות] המטה. כלים המקבלים טומאה:

אם יש ריוח ביניהן כמותן. לאו דוקא כמותן ממש ולא יותר, דהא מקום שפוד כפרוץ הוא נחשב, וכשנותן סכך כשר בין שפוד לשפוד אם אין ביניהן אלא כמותן הוי פרוץ כעומד ופסול. אלא על כרחך הריוח שביניהן משהו יותר מכמותן:

החוטט בגדיש. נטל מן העומרים למטה סמוך לארץ ועשה חלל כשעור סוכה והסכך נמצא עשוי ועומד מאליו. והתורה אמרה תעשה ולא מן העשוי. אבל אם היה בו חלל טפח במשך שבעה, עשוי לשם סכך, וחטט בו עד שהגביה את החלל לשעור גובה עשרה [אין] זו היא עשייתו, שהרי אינו מתקן אלא הדפנות ובדפנות לא אמרינן תעשה ולא מן העשוי, והרי היא כסוכה פחותה מעשרה וחקק בה להשלימה לעשרה:

ט **המשלשל.** מוריד. שהתחיל לארוג הדפנות סמוך לסכך ואורג ובא כלפי מטה:

שלשה טפחים פסולה. היינו שיעור שיזדקר הגדי בבת אחת ויכנס, דאמרן דבכהאי גוונא אינה מחיצה:

כיון שהגיע לעשרה כשרה. ואפי' אינן מגיעות לסכך ומופלגות ממנו הרבה:

רבי יוסי אומר כשם שמלמטה למעלה. דיו באריגת עשרה:

כך מלמעלה למטה. ואפילו גבוהות מן הארץ הרבה. דסבר מחיצה תלויה מתרת. ואין הלכה כר' יוסי:

הרחיק את הסיכוך. לאו בגובה קאמר, אלא ברוחב, שהניח אויר בין דופן לסכך, באורך הסוכה או ברחבה:

י **בית שנפחת.** גגו באמצעו, והדפנות רחוקות מן הסכך כשר:

אם יש מן הכותל לסכך כשר ארבע אמות פסולה. פחות מכאן כשרה. דהלכה למשה מסיני דאמרינן דופן עקומה עד ד' אמות, ורואים תקרת הבית כאילו נעקם ראש הדופן ובא עד הסכך הכשר. ולא יישן תחתיה:

וכן בחצר שהיא מוקפת אכסדרה. וסיכך באוירה של חצר, רחוק מכותלי האכסדרה. ואכסדרה הוא מקום מוקף מג' מחיצות:

סוכה גדולה. כל שאילו ינטל הסכך פסול, ישאר בה שבעה טפחים על שבעה טפחים סכך כשר. זו היא סוכה גדולה:

שהקיפוה בדבר שאין מסככין בו. דוקא מן הצד אמרינן שאין סכך פסול פוסל אלא בארבע אמות, משום טעמא דדופן עקומה. אבל באמצע הסוכה פוסל בארבעה טפחים. ואויר שאין שם סכך כלל בין באמצע בין מן הצד, פוסל בג׳ טפחים:

יא **כמין צריף.** שאין לה גג, וראשי הדפנות נוגעות זו בזו מלמעלה [כזה], ומתרחבים והולכים מלמטה:

או שסמכה. שהטה ראשי הקנים על הכותל והולכים בשפוע למטה לארץ:

מפני שאין לה גג. אינו ניכר מהו גג ומהו כותל. דאהל משופע לאו שמיה אהל אלא א״כ יש לו גג טפח. והלכה כר״א:

מחצלת של קנים וכו׳ במחצלת קטנה כו״ע לא פליגי דסתמא לשכיבה ואין מסככין בה. כי פליגי בגדולה, תנא קמא סבר סתם גדולה לסיכוך עבידא וסתם קטנה לשכיבה. וה״ק מחצלת גדולה סתמא לסיכוך, ואם פירש שעשאה לשכיבה מקבלת טומאה ואין מסככין בה. ולסיכוך מסככים בה, הכי קאמר, ומחצלת קטנה סתמא לשכיבה, ואם פירש שיהא לסיכוך מסככין בה:

רבי אליעזר אומר אחת גדולה ואחת קטנה. סתמן לשכיבה. ועשאה לשכיבה דקאמר, כלומר עשויות הן מתחלתן סתמא לשכיבה, הלכך אף הגדולה מקבלת טומאה ואין מסככין בה. ואם פירש שהיא לסיכוך מסככין בה. ואין הלכה כר״א:

פרק ב

א **הישן.** לא יצא ידי חובתו. ובלבד שתהא המטה גבוה עשרה טפחים, דאז היא חשובה אהל ונמצא אהל מפסיק בינו לבין הסוכה. ועיקר מצות סוכה אכילה שתיה שינה:

נוהגים היינו כו׳ דקסבר לא אתי אהל עראי ומבטל אהל קבע. ואין הלכה כרבי יהודה:

עבדים פטורים מן הסוכה. דמצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות, וכל מצוה שהאשה חייבת בה עבד חייב בה:

ולפי דרכנו למדנו. אע״פ שלא אמר אלא לשיחת חולין בעלמא, שהיה משתבח בעבדו. למדנו שהישן תחת המטה כו׳:

ב **רבי יהודה אומר אם אינה יכולה לעמוד בפני עצמה פסולה.** רבי יהודה לטעמיה דאמר סוכה דירת קבע בעינן. ואין הלכה כר׳ יהודה:

מדובללת. שלא השכיב הקנים יחד זה אצל זה, אלא קנה עולה וקנה יורד ומתוך כך חמתה מרובה מצלתה, ואשמעינן מתניתין דאמרינן רואים כאילו היו מושכבים בשוה ואם אז צלתה מרובה כשרה:

ג **בראש העגלה.** אע״ג דמטלטלה ולא קביעי:

בראש הספינה. שבים, שהרוח שולטת שם ועוקרתה:

כשירה. דדירה קרינא ביה. והוא שתהא יכולה לעמוד ברוח מצויה של יבשה:

ועולין לה ביום טוב. איידי דבעי למתני סיפא אין עולין, תנא רישא עולין:

בראש האילן. תיקן מושבו בראשו ועשה שם מחיצות וסכך:

כשרה. בחולו של מועד:

ואין עולין לה ביו״ט. דגזור רבנן דאין עולין באילן ואין משתמשין בו שמא יתלוש:

שתים באילן. סמך קרקע הסוכה רובה באילן, ועשה סביבה בראש האילן שתי דפנות ואחת עשה בידי אדם בארץ וסמך קרקעית הסוכה באמצע הדופן שעשה בארץ, והגביה הדופן ממנה ומעלה עשרה:

או שתים בידי אדם ואחת באילן. הואיל ואם ינטל תפול קרקעית הסוכה, שאין יכולה לעמוד בסמיכת שתים שבארץ, אין עולין לה ביום טוב, דמשתמש באילן:

ד **והאילנות דפנות לה כשירה.** והוא שהאילנות עבים וחזקים ולא אזלי ואתו ברוח מצויה. וצריך נמי למלאות בין הענפים בתבן וקש שלא תזיזם הרוח, שכל מחיצה שאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה אינה מחיצה:

שלוחי מצוה פטורים. שהעוסק במצוה פטור מן המצוה. ולא בלבד בשעה שעוסקין במצוה פטורים, אלא אפילו בשעה שאין עסוקים בה, כגון הולך להקביל פני רבו או לפדיון שבוים פטור אף בשעת חנייתו:

חולין ומשמשיהן פטורים. ואפילו בחולי כל דהו. והאי דשרי לבטל מצות עשה של תורה מפני חולי כל דהו, ומצטער מפני ריח רע או מפני פשפשים

ופרעושים שהוא פטור, וכן הולכי דרכים ושומרי גנות ופרדסים דפטרי להו רבנן מן הסוכה, טעמא הוי משום דכתיב (ויקרא כ״ג:מ״ב) בסכות תשבו, כעין תדורו, וכל היכא דאית ליה מידי שמפני אותו דבר היה יוצא מדירתו יכול נמי לצאת מסוכתו. אבל העושה סוכתו מתחלה במקום הראוי להצטער באכילה או בשינה, כגון במקום שמתירא בו מפני לסטים בשינה ואין מתירא מפני הגנבים או ליסטים באכילה, אפילו באכילה לא יצא ידי חובתו באותה סוכה, הואיל ואינה ראויה לעשות בו כל צרכיו אכילה ושתיה ושינה, דהא כעין תדורו בעינן והא לא הוי כעין דירה:

אוכלים ושותים עראי. דבר מועט להסיר רעבונו, ודעתו לסעוד אחר כן:

ה **ואמרו העלום לסוכה.** ולא מן הדין, אלא שהחמירו על עצמן. ושמעינן מינה שהמחמיר על עצמו שלא לאכול אפילו אכילת עראי חוץ לסוכה, הרי זה משובח:

אוכל פחות מכביצה [נטלו במפה] משום נטילת ידים, ומשום ברוכי נטל פחות מכביצה. דאילו משום סוכה הא אמרינן אוכלים אכילת עראי חוץ לסוכה ואפילו יותר מכביצה:

ו **ארבע עשרה סעודות.** ב׳ סעודות בכל יום לז׳ הימים:

אין לדבר קצבה. אם רצה לאכול לא יאכל חוץ לסוכה. רצה להתענות יתענה ואין נזקקין לו:

חוץ מלילי יום טוב הראשון. דילפינן חמשה עשר חמשה עשר מחג המצות, מה אכילת מצה לילה הראשון חובה, מכאן ואילך רשות, אף סוכה כן:

ישלים בלילי יו״ט האחרון. בליל שמיני עצרת. ואין הלכה כר״א בשתיהן:

ז **ב״ש פוסלין.** והלכה כב״ש. בין בסוכה גדולה והוא יושב על פתח הסוכה ושולחנו בתוך הבית, בין בסוכה קטנה שאינה מחזקת ראשו ורובו ושולחנו, הכל אסור, גזירה שמא ימשך אחר שולחנו:

ח **נשים ועבדים וקטנים כו׳** דאמר קרא (ויקרא כ״ג:מ״ב) כל האזרח בישראל, להוציא את הנשים, דאע״ג דחייבות באכילת מצה ליל ראשון של פסח אין חייבות בסוכה ליל ראשון של חג:

קטן שאינו צריך לאמו. כל שנעור משנתו ואינו קורא אימא אימא הוי א״צ לאמו וחייב ופחות מכאן פטור. וכן הלכה. ודוקא שקורא ושונה ואינו שותק עד שתבא אמו אליו הוא דנקרא צריך לאמו, אבל קורא פעם אחת ושותק לאו צריך לאמו הוא:

ט **סוכתו קבע.** שאם יש לו כלים נאים ומצעות נאות מעלן לסוכה:

משתסרח המקפה. משתקלקל המקפה. כל תבשיל שאינו לא רך ולא קשה אלא קפוי קרוי מקפה. ורוב בני אדם מואסין תבשיל כזה, ובמעט מים מתקלקל לגמרי. ומקפה של גריסין של פול היא ממהרת להתקלקל בגשמים יותר משאר מקפות, ואם ירדו גשמים עד שאילו היה לפניו מקפה של גריסין היתה מתקלקלת, מותר לפנות מיד:

ושפך לו. רבו קיתון על פניו של עבד, כלומר אי אפשי בשמושך. אף כאן גשמים הללו מראין שאין הקב״ה מקבל מעשיהם ברצון:

פרק ג

א **לולב הגזול פסול.** דכתיב ולקחתם לכם, משלכם. ולאחר יאוש בעלים נהי דשלו הוא שקונה אותו ביאוש, מכל מקום הוי מצוה הבאה בעבירה:

והיבש פסול. דבכולהו בעינן הדר וליכא:

של אשירה. אילן הנעבד:

ושל עיר הנדחת פסול. דלשרפה קאי. ולולב בעי שיעור, והני כיון דלשריפה קיימי אין שיעורן קיים:

נקטם ראשו פסול. דלא הוי הדר:

נפרצו עליו. ואינן מחוברין אלא ע״י אגידה:

נפרדו עליו. מחוברים הן בשדרה, אלא שלמעלה הן נפרדין לכאן ולכאן כענפי אילן:

יאגדנו מלמעלה. אם נפרדו עליו יאגדם שיהיו עולים עם השדרה כשאר לולבים. ואין הלכה כר״י:

ציני הר הברזל. יש דקלים שלולבין שלהן עליהן קצרים מאד ואין עולין על אורך השדרה. אם הן ארוכין כל כך עד שראשו של זה מגיע לצד עקרו של זה כשרים:

כל לולב שיש בו שלשה טפחים. כנגד אורך ההדס וטפח יותר, כדי לנענע בו, דלולב בעי לנענועי כדלקמן:

כדי לנענע בו. תני, וכדי לנענע בו, דהיינו טפח יותר על שלשה טפחים:

ב **נקטם ראשו פסול.** ולית הלכתא כסתם מתניתין, אלא כרבי טרפון דאמר לקמן אפילו שלשתן קטומין כשרים:

ענביו. פרי. יש בו שדומה לענבים:

מרובות מעליו פסול. לא שנו אלא שחורות או אדומות, אבל ירוקות מינא דהדס הוא וכשר:

ואין ממעטין אותן ביום טוב. דה״ל מתקן:

ג **נקטם ראשה פסולה.** אף זו אינה הלכה:

צפצפה. מין ערבה ועלה שלה עגול:

ושל בעל. שגדלה בשדה ולא בנחל, כשרה. לא נאמר ערבי נחל אלא שדבר הכתוב בהווה:

ד **אפילו שנים קטומין.** אהדסים קאי. ובגמרא פריך אי קטום פסול והוא מצריך שלשה ליבעי כולהו שלמים, ואי קטום כשר ליכשר שלשתן קטומים. ומסיק דחזר בו רבי ישמעאל מתחלת דבריו שהיה מצריך שלשה הדסים ומכשיר אפילו שנים קטומין. והוא הדין אי לא מייתי להו כלל דקטומין כמאן דליתנהו דמי:

אפילו שלשתן קטומין. דלא בעי הדר בהדס. והלכה כרבי טרפון:

ה **של ערלה ושל תרומה טמאה פסול.** דאמר קרא (ויקרא כ״ג:מ׳) ולקחתם לכם, שיהיה ראוי לכם:

ואם נטל כשר. שהרי יש בה היתר אכילה:

ובית הלל מכשירין. דהא חזי לעניים, כדתנן מאכילין את העניים דמאי:

בירושלים כו׳ אבל חוץ לירושלים לא, דבעינן לכם שיהא ראוי לכם:

ו **עלתה חזזית.** כמין אבעבועות דקות:

על רובו. במקום אחד הוא דבעינן רובו, אבל בב׳ או בג׳ מקומות אפילו על מיעוטו פסול. ועל פטמתו אפילו כל שהוא פסול, ששם הוא נראה יותר מבשאר מקומות:

פטמתו. הדד שבראשו. כמו פטמא של רמון:

נקלף פסול. ודוקא שנקלף כולו, אבל מקצתו כשר. ואית דאמרי איפכא נקלף מקצתו פסול, דמיחזי כמנומר, אבל נקלף כולו כשר. והאי נקלף לאו שהוסרה הקליפה עד שנראה הלבנונית שבתוכו, דהאי הוי חסר ופסול, אלא שנקלף ממנו גלד דק ומראהו ירוק כאשר בתחלה:

ניקב. נקב מפולש מעבר אל עבר אפילו בכל שהוא פסול. ושאינו מפולש ואינו חסר כלום כגון שתחב בו יתד עבה, אם הנקב רחב כאיסר פסול, פחות מכאן כשר. והיינו ניקב ולא חסר כל שהוא כשר, דתנינן לקמן שאינו מפולש ואינו רחב כאיסר:

אתרוג הכושי. שגדל כאן והוא שחור, פסול. אבל כושי שגדל בארץ כוש אורחיה הוא וכשר:

ורבי יהודה פוסל. והלכה כרבי יהודה. וכל הני פסולים ביו״ט ראשון, אבל ביו״ט שני עם שאר הימים הכל כשר:

ז **רבי יהודה אומר כביצה.** והלכה כר״י דפחות מכביצה פסול:

ר״י אומר אפילו בשתי ידיו. והלכה כר׳ יוסי:

ח **בגימוניות של זהב.** חוטי זהב כפופין כגימון, כמו הלכוף כאגמון (ישעיהו נ״ח:ה׳), וסובבין האגודה:

במינו היו אוגדין אותו למטה. לקיים מצות אגד. וזה לנוי בעלמא הוה. ורבי יהודה לטעמיה דאמר לולב צריך אגד, הלכך אי אגיד ליה שלא במינו הוו להו ה׳ מינין. ואנן קיי״ל דלולב א״צ אגד הלכך בהא הלכה כר״מ:

ט **והיכן היו מנענעין.** השתא מהדר תנא להא דתנינן לעיל, כל לולב שיש בו ג׳ טפחים כדי לנענע, אלמא מצוה בנענוע, והיכן מנענעים:

בהודו לה׳ תחלה. תחלת המקרא:

וסוף. סוף המקרא, כי לעולם חסדו. ואית דמפרשי תחלה הודו ראשון. וסוף, הודו אחרון שבסוף ההלל. והכי מסתברא. וכיצד מנענע, מוליך ומביא כדי לעצור רוחות רעות, מעלה ומוריד כדי לעצור טללים רעים. ובהולכה מנענע שלשה פעמים וכן בהבאה וכן בעליה וכן בירידה, על כל אחת ואחת

שלשה פעמים:

והם לא נענעו אלא באנא ה׳ הושיעה נא בלבד. ואין כך הלכה אלא כדברי ב״ה:

יטול על שלחנו. אם שכח ולא נטל לולב קודם אכילה יפסיק סעודתו ויטול על שלחנו:

י **מי שהיה עבד או אשה או קטן וכו׳** מי שאינו חייב בדבר אינו מוציא אחרים ידי חובתן. לכך צריך שיענה אחריו מלה במלה מה שהוא אומר:

ותהא לו מארה. שלא למד:

עונה אחריו הללויה. על כל דבר שהוא אומר, שכך היו רגילין לענות אחר מקרא את ההלל על כל דבר ודבר הללויה:

יא **מקום שנהגו לכפול.** כל פסוק ופסוק מאודך ולמטה עד סוף ההלל כופלים, לפי שכל אותו הפרק מהודו לה׳ כי טוב עד אודך כי עניתני כולו כפול במקרא, ומאודך ולמטה אינו כפול, לכך נהגו לכפול המקראות הללו:

לברך אחריו. הכל כמנהג המדינה. אבל ברכת הלל לפניו מצוה היא בכל מקום ואינו תלוי במנהג:

הלוקח לולב מחבירו. עם הארץ:

בשביעית. שעם הארץ חשוד על השביעית. ונהי דדמי לולב יכול ליתן לו לפי שלולב עץ בעלמא הוא ואין בו קדושת שביעית, דמי אתרוג אינו יכול ליתן לו, שפירות שביעית צריכין להתבער בשביעית הן ודמיהן, הלכך צריך שיקח ממנו האתרוג במתנה ולא יתן לו דמיו, שמא לא יבערם עם הארץ בקדושת שביעית:

יב **במקדש שבעה.** כדדרשינן לפני ה׳ אלהיכם שבעת ימים, ולא בגבולין שבעת ימים:

במדינה. בירושלים, שאף היא כגבולים לענין זה:

ושיהא יום הנף. של עומר, דהיינו יום ט״ז בניסן:

כולו אסור. ובזמן שבית המקדש קיים משקרב העומר היו אוכלים חדש בו ביום דכתיב (ויקרא כ״ג) עד הביאכם. וכשחרב בית המקדש מותר מן התורה משהאיר המזרח, דאמרינן כתוב אחד אומר (שם) עד עצם היום הזה, דמשמע משהאיר המזרח, וכתוב אחד אומר עד הביאכם, הא כיצד, בזמן דאיכא עומר עד הביאכם, בזמן דליכא עומר עד עצם היום. ואסר רבן יוחנן בן זכאי עליהם כל היום משום מהרה יבנה בית המקדש ויאמרו אשתקד מי לא הוה אכלינן משהאיר המזרח השתא נמי ניכול:

יג **יום טוב ראשון וכו׳** דאמרינן לקמן דמצות לולב דוחה את השבת ביו״ט ראשון לבדו, לפיכך היו מוליכין שם לולביהן מערב שבת:

אין אדם יוצא וכו׳ דכתיב ולקחתם לכם ביום הראשון, לכם משלכם. ואם נתנו לו חברו במתנה אפילו על מנת להחזיר שמה מתנה, ונוטלו ויוצא בו ואח״כ מחזירו. ואם לא החזירו אגלאי מלתא למפרע דגזול היה בידו מעיקרא ולא יצא ידי חובתו:

יד **פטור מפני שהוציאו ברשות.** וכגון שלא יצא ידי חובת נטילה בשעה שהוציאו. אבל יצא ידי חובת נטילה קודם שהוציאו חייב, דלא טריד מהשתא במצוה לעשותה. והיכי משכחת דלא יצא י״ח נטילה קודם שהוציאו דהא מדאגבהיה נפק ביה, משכחת ליה כגון שהפכו, שכל המצות כולן אין אדם יוצא בהן אלא דרך גדילתן שנאמר (שמות כ״ו:ט״ו) עצי שטים עומדים, שעומדים דרך גדילתן. אי נמי שהוציאן בכלי דלקיחה על ידי דבר אחר דרך בזיון לאו שמה לקיחה. והלכה כרבי יוסי:

טו **מקבלת אשה.** את הלולב, ולא אמרינן דמטלטלת מידי דלא חזי לה:

ומחזרת למים. שלא יכמושו:

בשבת מחזירים. שהרי מהם נטלום היום. אבל לא מוסיפים וכ״ש שאין מחליפין:

וביום טוב מוסיפין. אבל לא מחליפים, לשפוך אלו ולתת צוננין מהן, דטרח לתקן מנא:

ובמועד. בחול המועד מצוה להחליף. והלכה כר״י:

חייב בלולב. לחנכו מדברי סופרים:

פרק ד

א **לולב וערבה.** לולב לנטילה וערבה להקיף המזבח:

ששה ושבעה. לפי שפעמים דוחים את השבת והוו להו שבעה, ופעמים שאין דוחין ולא הוו אלא ששה. ולקמן מפרש להו ואזיל:

וההלל. לגמור כל שמונה, מה שאין כן בפסח לפי שימות החג חלוקים בקרבנותיהן:

והשמחה. לאכול בשר שלמים בזמן המקדש, דכתיב (דברים י״ז) ושמחת בחגך, ואין שמחה בזמן המקדש אלא בבשר שלמים דכתיב (שם כ״ז) וזבחת שלמים ואכלת שם ושמחת:

סוכה. לישב בסוכה:

ונסוך המים. בתמידי החג שחרית:

החליל. בשמחת בית השואבה היו שמחים בחג לכבוד שאיבת ניסוך המים, ומנגנים בחלילים וכנורות. ואותו חליל אינו דוחה לא את השבת ולא את יו״ט:

ב **לולב שבעה.** דיום ראשון דוחה שבת משום דאית ליה עיקר מן התורה בגבולים דכתיב (ויקרא כ״ג:מ׳) ולקחתם לכם ביום הראשון:

ושאר כל הימים. אם חל יו״ט ראשון בשאר ימי החול, ונמצאת שבת בחול המועד, לא דחי. ואע״ג דכל שבעה הוא מן התורה במקדש, העמידו חכמים גזירתם בשאר ימי החג הואיל ואין להם עיקר מן התורה בגבולים. ובדין היה דאפילו בזמן הזה יהיה לולב דוחה את השבת ביום טוב ראשון של חג, אלא משום דלא בקיאינן בקביעא דירחא, ושמא אין זה יו״ט ראשון הלכך לא דחינן שבת מספיקא. וטעמא דגזרו שלא ליטול לולב בשבת, והרי אין בנטילתו שום מלאכה אלא טלטול בעלמא, גזירה שמא יטלנו בידו וילך אצל בקי ללמוד הברכה או סדר הנענועים ויעבירנו ד׳ אמות ברה״ר והיינו טעמא דשופר והיינו טעמא דמגילה:

ג **יום שביעי של ערבה כו׳** דעבוד הכירא לדעת שהיא דאורייתא, כלומר הלכה למשה מסיני. ומשום האי הכירא תקון דשביעי שלה דוחה שבת במקדש, שבערבה היו מקיפים את המזבח. והאידנא אינה אלא מנהג נביאים שהנהיגו את העם ליטול ערבה בשביעי חוץ מערבה שבלולב, ואין מברכין עליה:

ד **מוליכין את לולביהן להר הבית.** יו״ט ראשון של חג שחל להיות בשבת מוליכין את לולביהן מע״ש:

החזנים. שמשים שהיו שם לצרכי צבור:

על גב האצטבא. רחבה של הר הבית היתה מוקפת באצטבאות לישב שם ומסוככות למעלה מפני הגשמים:

והזקנים. הדואגים שלא ידחפום למחר כשיבואו לקחת איש לולבו:

ומלמדין. ב״ד את כל העם לומר אם יבוא לולבי אל יד חבירי הרי הוא שלו במתנה, כדי שלא יהא אצלו לא גזול ולא שאול:

ה **נקרא מוצא.** בגמרא אומר ששמו קלני״א. ועוד היום כך שמו, והערבה מצויה שם, והמקום רחוק מירושלים מעט. ופירוש קלני״א חפשי ממס. ולפיכך נקרא מוצא שהיה מוצא ממס המלך בשביל הערבה שלוקחים משם:

מרביות. ענפים גדולים גבוהים י״א אמה, ומניחים אותם על יסוד המזבח וראשיהן זקופים ומוטין על המזבח אמה:

אני והו. בגימטריא אנא ה׳. ועוד הם שני שמות שבשם ע״ב. פירוש אחר מי שאני והוא בצרה, על דרך עמו אנכי בצרה, הושיעה נא:

ו **גיגיות.** כלים של זהב מלאים מים, כדי שלא יכמשו עליהן:

חריות. ענפים של דקל היו מביאים בין בחול בין בשבת, ולא ערבה דכתיב כפות תמרים שתים הן, אחת ללולב ואחת למזבח. ואין הלכה כר׳ יוחנן בן ברוקא:

ז **התינוקות שומטים את לולביהן.** הגדולים שומטים לולבי התינוקות מידן של תינוקות:

ואוכלים. הגדולים אתרוגיהן של תינוקות. ואין בדבר משום גזל שכך נהגו משום שמחה. פירוש אחר התינוקות משליכים לולביהן מידם ואוכלים אתרוגיהן בשביעי. אבל הגדולים אין אוכלים אתרוגיהן כל אותו היום, דכיון שהוקצה למצוה למקצת היום הוקצה לכולו:

ח **לא יתיר.** אגד שלה לסתרה. דהא כל היום חובתה:

אבל מוריד. הוא ממנה הכלים נאים ומצעות נאות שהעלה לתוכה:

מפני כבוד יו״ט. שיראה כמכין לקראתו [למקום] שיסעוד בו הלילה:

ט **מן השלוח.** הוא מעיין הסמוך לירושלים:

מחזקת ג׳ לוגין. [זהו] פחות שבנסכים, רביעית ההין לכבש:

שער המים. אחד משערי עזרה נקרא כן, על שם שבו מכניסין צלוחית של מים דנסוך החג:

תקעו והריעו. משום שנאמר (ישעיהו י״ב:ג׳) ושאבתם מים בששון:

עלה בכבש. שהיה בדרומו של מזבח:

ופנה לשמאלו. שנסכים נעשים בקרן מערבית דרומית, וכשהוא פונה לשמאלו היא הראשונה:

שהיו משחירים פניהן. מחמת היין, ודומין לכסף שהוא שחור מן הסיד:

כמין שני חוטמין דקין. חוטם אחד בספל אחד ונקב אחד בחוטמו. והכהן מערה בפי הספלים והנסכים מקלחים ויורדים דרך החוטמין על גג המזבח, ובמזבח היה נקב שבו היין והמים יורדין לשיתין של מזבח שהן חלולים ועמוקים מאד:

אחד מעובה ואחד דק. אחד מהנקבים עבה. והוא אותו של יין, ואחד דק אותו של מים.

כדי שיהיו כלין שניהן בבת אחת. שהמים ממהרין לצאת יותר מן היין מפני שהיין עב יותר ומאחר לצאת, לפיכך היה הנקב של יין מעובה והנקב של מים דק כדי שיהיו כלין בבת אחת:

ה״ג מערבי של מים, מזרחי של יין. הספלים היו נתונים אצל הקרן סמוכים זה לזה, זה לפני זה, אחד לצד מערב ואחד לפנים ממנו דהיינו למזרח:

ר׳ יהודה אומר כו׳ בתרתי פליג, אג׳ לוגין פליג ואז׳ דקאמר תנא קמא, ואתא ר׳ יהודה למימר אף בשמיני מנסכים. ואין הלכה כרבי יהודה:

הגבה את ידך. כדי שנראה אם תתן מים בספל. לפי שצדוקים אין מודים בנסוך המים:

שפעם אחת נסך. צדוקי אחד את המים על רגליו:

י **שאינה מקודשת.** שלא נתחנכה לעבודת מזבח. דאי הוי מייתי במקודשת אפסילו להו בלינה שכלי שרת מקדשים כדכתיב (שמות ל׳) כל הנוגע בהם יקדש, וכל הקדוש קדושת הגוף נפסל בלינה:

היה ממלא מן הכיור. ואע״פ שהכיור הוקדש לכלי שרת ומקדש את מימיו, לא היו נפסלים בלינה, לפי שהיו משקיעים אותו מבערב בבור כדאמר ביומא [פ״ג] אף הוא עשה מוכני לכיור שלא יהיו מימיו נפסלים בלינה:

שהמים והיין המגולין. היינו טעמא דנתגלה ממלא מן הכיור ולא היה מנסך [מהן], שהמים [והיין] המגולין פסולים לגבי המזבח:

פרק ה

א **החליל.** הרבה מיני זמר היו שם, ועל שם שחליל קולו נשמע יותר מן האחרים נקראו כולם על שמו:

חמשה וששה. פעמים חמשה פעמים ששה. חל יו״ט ראשון להיות בשבת, החליל ששה. חל בשאר ימי החול החליל חמשה. לפי שאינו דוחה לא את השבת ולא את יום טוב:

שמחת בית השואבה. לפי שכל שמחה זו על שאיבת המים של ניסוך, קרו לה שמחת בית השואבה, על שם ושאבתם מים בששון (ישעיהו י״ב:ג׳):

ב **תקון גדול.** שהיו מקיפים אותה גזוזטראות ומושיבים הנשים למעלה והאנשים מלמטה, כדי שלא יבואו לידי קלות ראש:

בראשיהן. בראש כל מנורה:

ג **מבלאי מכנסי כהנים.** ממכנסי כהנים הבלויות, ומאבנטיהן הישנים. תרגום אבנט המיינא:

היו מפקיעים. קורעים לעשות פתילות:

שלא היתה מאירה. לפי שהמנורות גבוהות חמישים אמה והר הבית גבוה והאורה זורחת בכל העיר:

ד **באבוקות של אור.** בארבע אבוקות או בשמונה, זורק זו ומקבל את זו:

דברי שירות ותשבחות. יש מהן שהיו אומרים אשרי ילדותינו שלא ביישה את זקנותינו, אלו חסידים ואנשי מעשה. ויש שהיו אומרים אשרי זקנותינו שכפרה על ילדותינו, אלו בעלי תשובה. ואלו ואלו אומרים אשרי מי שלא חטא ומי שחטא ונמחל לו:

שעליהם הלוים עומדים בשיר. בשמחת בית השואבה. אבל דוכן לשיר של קרבן אצל המזבח היה:

תקעו והריעו ותקעו. זה סימן לילך ולמלאות מים לניסוך מן השילוח:

הגיעו לעזרה. לקרקע עזרה של נשים:

הפכו פניהם למערב. לצד העזרה וההיכל כדי לומר דבר זה:

שונין. כופלין לומר

אנו ליה. משתחוים ומודים על מה שעבר.

וליה עינינו. מיחלות להבא:

ה **שלש לפתיחת שערים.** כשפותחים שערי העזרה היו תוקעים תקיעה תרועה תקיעה, וחשיב להו לג׳ תקיעות:

ותשע לתמיד של שחר. כשהיו מנסכים נסכי התמיד הלוים אומרים בשיר. ושלשה פרקים היו מפסיקים בו, ועל כל פרק ופרק היו הכהנים תוקעים ג׳ תקיעות תקיעה תרועה תקיעה ומשתחוים העם [תר״ת חשיב להו לג׳] הרי ט׳ תקיעות:

להבטיל העם ממלאכה. תקיעה ראשונה לבטל העם שבשדות, תקיעה שניה נסתלקו התריסין וננעלו החנויות, תקיעה שלישית סלק המסלק והטמין המטמין את החמין והדליקו את הנרות:

ושלש להבדיל בין קודש לחול. לאחר התקיעות הראשונות שהה כדי לצלות דג קטן, ותוקע ומריע ותוקע. אלו ג׳ תקיעות אחרונות להודיע שקדש היום:

שלש לפתיחת שערים. של עזרה, שתוקעים בכל יום:

ושלש לשער העליון. כדאמרן לעיל עמדו שני כהנים בשער העליון קרא הגבר תקעו והריעו ותקעו:

ושלש לשער התחתון. דתנן לעיל הגיעו לעזרה תקעו והריעו ותקעו. ומאריכין בהן עד שהגיעו לשער התחתון, כדתנן היו תוקעין והולכין עד שהגיעו לשער היוצא ממזרח, להכי קרי להו ג׳ של שער התחתון. וג׳ של מעלה עשירית לא קחשיב, דהאי ת״ק סבר כראב״י דאמר שלא היו תוקעים למעלה עשירית:

ושלש למילוי המים. לאחר ששאבום ובאו להם לעזרה דרך שער המים, תקעו והריעו ותקעו:

על גבי המזבח. דתנן בפ׳ לולב וערבה וזקפום על גבי המזבח. תקעו והריעו ותקעו. ותנא דידן לא מייתי הכא כשחל להיות ערב פסח בשבת שהפסח נשחט בשלש כתות ותקיעות טובא הוו התם, משום דלא שכיחא כולי האי שיבא ערב פסח בשבת. והא דתנן אין מוסיפין על מ״ח לאו דוקא, דבערב פסח שחל להיות בשבת זימנין דמוסיפים עד שבע וחמשים תקיעות:

ו **יו״ט הראשון של חג וכו׳** כ״ד משמרות של כהונה היו במקדש, וכולן עולות לרגל וזוכות בחובות הבאות מחמת הרגל, ושש עשרה משמרות מקריבים שש עשרה בהמות, שהם שלשה עשר פרים ואילים שנים ושעיר אחד, נשארו ח׳ משמרות לי״ד כבשים, ששה משמרות מן השמונה היו מקריבין שני כבשים כל אחד מהם, הרי י״ב כבשים, והשאר שהם שני משמרות הנותרות מקריבות אחד אחד:

בשני. שנתמעט אחד מן הפרים ונשתיירו תשע משמרות לי״ד כבשים. חמשה מהן היו מקריבין שנים שנים, הרי עשרה. והשאר שהם ארבע משמרות הנותרות מקריבות כל אחד כבש אחד:

בשלישי. שנתמעט עוד פר אחד מן הפרים, ונשארו עשר משמרות לי״ד כבשים. ארבע משמרות מקריבות שנים שנים, הוה להו שמנה. והשאר אחד אחד, ששה כבשים לששה משמרות:

בשביעי כולן שוין. המשמרות. ומקריבות כבשים שוות שכל אחת מקרבת אחת, שהרי אינם אלא שבעה פרים ואילים שנים ושעיר אחד לעשר משמרות. נשתיירו ארבעה עשר כבשים, לי״ד משמרות:

בשמיני חוזרים לפייס כברגלים. פר אחד איל אחד ושבעה כבשים שקרבים בשמיני אין קרבים כסדר קרבנות החג לפי סדר המשמרות, אלא כל המשמרות באות ומפייסות עליהן, כמו שמפייסות בשאר רגלים. וסדר הפייס מפורש ביומא פרק בראשונה:

אמרו משמר שהקריבו פרים היום. לא היו מקריבים פרים למחר, שהמשמרות שהקריבו אתמול כבשים לא היו מניחים אותן אלא חוזרות חלילה:

ז **באמורי הרגלים.** במה שאמור ברגלים, כלומר בקרבנות האמורים ברגל היו כל המשמרות שוות, כגון חזה ושוק של שלמי חגיגה של כל יחיד ויחיד, ועולות של עולת ראיה ושל מוספי צבור ושל שעירי חטאות:

ובחלוק לחם הפנים. כשאירע שבת ברגל. שבשבת מסלקין אותו ומסדרין אחר כדכתיב (ויקרא כ״ד) ביום השבת יערכנו:

ובעצרת. כשאירע בשבת, ויש בו חילוק חמץ של שתי הלחם וחלוק לחם הפנים שהיא מצה, אומרים לו לכל אחד כשנותנים לו חלקו בלחם הפנים הילך מצה, וכשנותנים לו חלקו בשתי הלחם אומרים לו הילך חמץ. לפי שאין חולקים קרבן כנגד קרבן, אלא מכל קרבן כל אחד נוטל חלקו, כדנפקא לן

מלכל בני אהרן תהיה איש כאחיו (שם ז׳), לפיכך מודיעין אותו שנותנים לו חלקו בין בחמץ בין במצה:

משמר שזמנו קבוע. לשמש בשבת זו שחל הרגל להיות בתוכה:

מקריב תמידין. שהרי אינן בשביל הרגל:

נדרים ונדבות. שנדרו ונדבו כל השנה והביאום ברגל:

וכל קרבנות צבור. לאתויי פר העלם דבר של צבור ושעירי עבודת כוכבים ששגגו ב״ד וטעו בהוראה ועשו רוב הקהל על פיהם. ואם אירע כן ברגל, משמר שזמנו קבוע מקריבין אותו:

מקריב את הכל. לאתויי קיץ המזבח, כשהוא בטל שכלתה הקרבת התמיד ואין מביאין שם נדר או נדבה, לוקחין ממעות המותרות משיירי הלשכה וקונין מהן קרבנות עולות ומקריבין אותן, והן נדבת צבור. ואף אלו אם קרבו ברגל משמר שזמנו קבוע מקריב אותן:

בין מלפניה בין מלאחריה. אם חל יו״ט לאחר השבת אע״ג דלא הוה ליה שבת בתוך החג, אפ״ה הואיל וצריכין להקדים ביאתן מע״ש בשביל יו״ט שהרי בשבת לא יוכלו לבוא, חולקים בלחם הפנים. וכן אם חל שמיני לפניה בערב שבת, אע״פ שאין השבת בתוך החג, חולקים, הואיל ולא יוכלו ללכת:

ח **חל להיות יום אחד להפסיק בינתיים.** כגון שחל יו״ט ראשון בשני בשבת, שהיו יכולים לבוא באחד בשבת והן קדמו ובאו מערב שבת. או שחל יו״ט האחרון בה׳ בשבת, שהיו יכולין לילך בערב שבת ונתעכבו שם בשבת. כל המשמרות שנתעכבו שם אין נוטלין אלא שני חלות:

ומשמר שזמנו קבוע נוטל י׳ וחולקין אותן בין משמר הנכנס ובין משמר היוצא כדרך כל שבתות השנה:

הנכנס נוטל שש כו׳ שהמשמרות מתחלפות בשבת, זו עובדת שחרית וזו עובדת ערבית:

הנכנס נוטל שבע. נוטלים שתי חלות יתירות בשכר הגפת דלתות שהם נועלים הדלתות שפתחו המשמר היוצא בשחר. ואין הלכה כר׳ יהודה:

הנכנסים חולקים. ביניהן לחם המגיע לחלקם:

בצפון. כדי שייראה לכל שהן נכנסין, שהצפון עיקר, שהיא קבועה לשחיטת קדשי קדשים:

והיוצאים חולקים בדרום. כדי שייראה שהם יוצאים והולכים להם, לפיכך שינו מקומן אצל רוח שאינו עיקר:

בילגה. שם המשמרה:

לעולם חולקת בדרום. ואפילו כשהיא נכנסת, קנסא הוא שקנסוה:

וטבעתה קבועה. עשרים וארבע טבעות היו בעזרה במקום המטבחיים, לעשרים וארבע משמרות כהונה, וטבעות של כל המשמרות פתוחות צד אחד והופכה למעלה ומכניס צואר הבהמה לתוכה וחוזר והופך פתחה למטה לתוך הרצפה. וטבעת של בלגה קבועה ואינה נהפכת, וצריכה להשתמש בשל אחרים, וגנאי הוא לה:

וחלונה סתומה. חלונות היו בלשכת החליפות ששם גונזין את סכיניהם. וחלון של משמרת בלגה היתה סתומה, דקנסוה רבנן משום מעשה שהיה, שאשה אחת ממשמרת בלגה ומרים בת בלגה שמה נשתמדה ונשאת לסרדיוט אחד ממלכי יונים, וכשנכנסו יונים להיכל הלכה וטפחה בסנדל ע״ג המזבח ואמרה, לוקוס לוקוס, פירוש זאב זאב בל׳ יוני. עד מתי אתה מכלה ממונן של ישראל ואין אתה עומד להן בשעת דוחקן. וכששמעו חכמים בדבר זה קבעו את טבעתה וסתמו את חלונה של כל המשמרת כולה, כי אמרו אם לא ששמעה מאביה שהיה מבזה את העבודה לא אמרה כן. ובשביל אביה קנסו כל המשפחה, דאוי לרשע ואוי לשכנו, טוב לצדיק וטוב לשכנו: